

PREKO BEOGRADA - PROTIV BRISELA

PIŠE: VLADIMIR GLIGOROV

Najpre bi trebalo biti načisto sa tim šta se dogodilo u Ukrajini, pa formirati očekivanja o tome šta bi se tek moglo dogoditi. U tom kontekstu, onda, valja oceniti moguće uticaje ne Srbiju. Naravno, sve to zavisi od razumevanja ruske političke strategije, gde su intervencije u Ukrajini i pojačani pritisci na Srbiju sredstva.

Dakle, najpre, šta se dogodilo u Ukrajini? Zemlja je dosta dugo pregovarala sa Evropskom unijom o sporazumu o slobodnoj trgovini, koji inače već ima sa Rusijom. U trenutku kad su pregovori završeni i kad je trebalo da dođe do potpisivanja, Rusija je izrazila neslaganje i, čak, uvela neke vrste sankcija na uvoz iz Ukrajine. Do ove promene u stavu Rusije prema sporazumu Ukrajine sa Evropskom unijom (EU) je došlo zato što je u međuvremenu dok su Ukrajina i EU pregovarali, ubrzano stvaranje Evroazijske carinske unije, u kojoj je Rusija videla i Ukrajinu. Ovde je važno razumeti sledeće: ugovor o slobodnoj trgovini koji Ukrajina ima sa Rusijom nije u koliziji sa sporazumom o slobodnoj trgovini Ukrajine sa Evropskom unijom. To je jasno samo po sebi, ali ako je potreban primer da bi to bilo očigledno, onda je dovoljno uočiti da Srbija ima oba takva sporazuma o slobodnoj trgovini. Razlog, zašto bilateralni ugovori o slobodnoj trgovini nisu u međusobnoj koliziji jeste to što zemlje u njih unose pravila o poreklu robe. Opet primer, jeste izvoz automobila iz Srbije u Rusiju: podlozan je carinjenju, jer je reč o proizvodu koji se uglavnom samo sklapa u Srbiji. Tako da ni ruska roba ne bi mogla da se uveze u Ukrajinu i potom izveze u Evropsku uniju niti bi to moglo da se uradi sa robom proizvedenom u EU sa ciljem da se preko Ukrajine izveze u Rusiju.

Ovo je važno zato što je obrazloženje za ruski otpor ukrajinskom ugovoru o slobodnoj trgovini sa EU bilo upravo to: da će evropska roba preplaviti

rusko tržište preko Ukrajine, jer više neće biti carinske zaštite na obema stranama. Ovo nije tačno ni činjenično, u najužem smislu te reči, jer se ukrajinska carinska zaštita uklanja prilično postepeno, dakle u dužem vremenskom periodu, dok naprotiv Ukrajina dobija bescarinski pristup evropskim tržištima odmah. Opet, to je isto kao i u slučaju Sporazuma o slobodnoj trgovini koji Srbija ima sa EU.

Ono što je jasno, međutim, jeste da Ukrajina ne bi mogla da ima ugovor o slobodnoj trgovini sa EU i da bude članica carinske unije sa Rusijom. Opet, to je jasno na primeru Srbije, koja neće moći da sačuva ugovor o slobodnoj trgovini sa Rusijom u trenutku kad postane članica Evropske unije, jer je EU carinska unija. Tako da je ukrajinska liberalizacija trgovine sa EU postala problem za Rusiju zato što je ona u međuvremenu rešila da oformi Evroazijsku carinsku uniju, koja bi bila konkurentna Evropskoj uniji, i u kojoj je predvidela mesto za Ukrajinu. To, međutim, nije saglasno sa ugovorom o slobodnoj trgovini sa EU, zbog čega je Rusija učinila sve da do njegovog potpisivanja ne dođe.

Ono što sledi jeste kriza legitimnosti vlasti u Ukrajini. Zašto? Šta je legitimnost? Politika koja je saglasna sa voljom građana, dakle za koju vlada i, u ovom slučaju, predsednik države imaju mandat. U slučaju Ukrajine, to je politika približavanja Evropskoj uniji, što ne podrazumava, kao što sam već objasnio, udaljavanje ni od koga, pa ni od Rusije. Kako je predsednik države, uoči samog potpisivanja, odustao od sporazuma o slobodnoj trgovini sa Evropskom unijom, i to pod jasnim pritiskom Rusije, to je isto kao i kršenje mandata ili rizikovanje krize legitimnosti. Do koje je i došlo, jer su izbile demonstracije.

Ovde je, opet, važno razumeti kako se takve krize razvijaju. U normalnim okolnostima,

demonstracije su, ili dovoljno masovne i uporne da izazovu, u demokratskim sistemima potrebu za pre-vremenim izborima, kako bi se utvrdilo da li nova politika ima podršku, ako vlasti nisu spremne da od nove politike odustanu, ili se one postepeno okon-čaju. Alternativno, vlasti odluče da primene silu, jer smatraju da na nju imaju legalno pravo. To su ukra-jinske vlasti i učinile, promenivši i zakone kako bi mogle da se obračunaju sa demonstrantima i neza-dovoljnicima. U tom trenutku, nastupa prava kri-za legitimnosti, jer je reč o ključnom testu vlasti: ili ima monopol nad legitimnom upotrebom sile, ili ga nema. Ukrajinski predsednik je posegao za silom i izgubio i legitimnost i vlast. Ostale grane vlasti su nastavile da rade u očekivanju prevremenih izbora, koji su potom i zakazani i obavljeni.

U normalnim okolnostima, opet, Rusija ne bi ima-la nikakav razlog da se meša u unutrašnje poslove Ukrajine. Kako nije bilo nikakvih nemira ili sukoba, ni u područjima na granici sa Rusijom, a svakako ne na Krimu, nikakva ruska intervencija, politička, a pogo-tovo ne vojna, ne mogu se opravdati. Rusija je, među-tim, intervenisala najpre na Krimu, a potom pokre-tanjem sličnih događaja na celom istoku Ukrajine. Uspeh je, koliko se može videti, do sada bio svakako manji nego što se očekivalo, jer se čitav taj pokret da se Nova Rusija pripoji Rusiji završio na aneksi-ji Krima. No, to ne znači da se od tog cilja odustalo. Jer, to zavisi od ruske političke strategije.

Sada, a to je ključno: koji su ciljevi ruske politi-ke? Bez obzira što je sukob izbio oko trgovačke poli-tike i eventualnog približavanja Ukrajine Evropskoj uniji, mngo se više govori o tome da je reč o odgo-voru Rusije na politiku NATO. Zapravo, u najopštijem smislu, ističe se da je potrebno videti da ruska poli-tika ima za cilj zaštitu sopstvenih interesa. Ako nisu trgovački interesi, koji su? Ističe se da je reč o tome

da se spreči NATO da se približi ruskim granica-ma. Naravno, NATO je već na ruskim granicama, zbog čega se ističe da je to u suprotnosti sa obe-ćanjima koje su dale Sjedinjene Države Amerike i druge zapadne zemlje da se NATO neće širiti na istok, pa je to obećanje, navodno prekršeno. Zbog čega sada ojačana Rusija teži da uspostavi ravno-težu u odnosu na NATO, pre svega tako što neće dozvoliti njegovo širenje na Ukrajinu.

Ovde, zapravo, ništa nije na mestu. Najpre, tog obećanja nije bilo, niti je ono uopšte mogu-će, mada je razgovora o tome svakako bilo. Uz to, interes da obezbede zaštitu NATO su iskazi-vale zemlje koje su se tek oslobodile sovjetske okupacije, a ne zapadne zemlje, pa ne ni SAD. No, najvažnije je to da je članstvo Ukrajine u NATO razmatrano u toj organizaciji i oko toga nije posti-gnuta saglasnost, a te saglasnosti nema ni sada, a neće je, koliko se može videti, biti ni u budućnosti. Mnogo everopske zemlje članice NATO nikako nisu spremne da preuzmu na sebe bezbednost Ukraji-ne, dakle ne nameravaju da se bore i ginu za Ukraji-nu, što je ono što bi bila obaveza prema članici save-za. Ukoliko je to bio test koji je ruska politika želela da postavi zapadnoevropskim zemljama, bio je nepo-treban, jer čak i sad, kad je čitav evropski poredak uzdrman, nema interesa da NATO preuzme obave-zu da brani ukrajinsku bezbednost. To, svakako nije nepoznato ruskim vlastima. To ne znači da zemlje članice NATO, a pre svih Amerika, nisu vodili računa o ruskim interesima u Ukrajini. Zapravo, sporazum kojim je svo nuklerano oružje preneto u Rusiju, sva-kako je bilo više nego dobronamerno, praktično je bilo gest prema savezniku. Ukrajina je na to pristala, jer se Rusija obavezala na poštovanje njenog suve-reniteta, što podrazumeva i Krim. U čitavom ovom slučaju, ako je reč o poštovanju sporazuma, jedino

Rusija ne poštuje taj sporazum sa Amerikom i Evropom. Naravno, dokgod postoji ta vojna neravnoteža u Evropi, postojaće i interes za NATO savezom, pogotovo ukoliko druge sile ne poštuju sporazume i evropski sistem bezbednosti.

Šta je, dakle, cilj? Rusija je velika zemlja i unutrašnji politički ciljevi su od mnogo većeg značaja od spoljnih, bar kada je reč o stabilnosti vlasti, pa i zemlje. Zapravo, ne bi bilo netačno reći da je Lenjin bio u pravu kad je rekao, da je spoljna politika sredstvo unutrašnje politike. Polazeći od toga, ruska spoljna politika ima za cilj da povećanim uticajem učvrsti unutrašnju stabilnost. Kako se definiše unutrašnja stabilnost ključno je pitanje, ali to je za neki drugi tekst. No, ako se pogleda gde bi ruske vlasti mogle da vide da ima prostora za povećanje ruskog uticaja, to je svakako u Evropi. Zbog svog geografskog položaja, Rusija je prisutna svuda gde je važno za svet, ali njen stvarni uticaj može da se poveća, praktično samo u Evropi. Tome stoji na putu Evropska unija, a ne, prvenstveno NATO ili Amerika. Jer, pretpostavimo da se Evropska unija raspadne, jasno je da će se u potpunosti promeniti odnos snaga, gde Rusija može da očekuje da će igrati mnogo značajniju ulogu od aktuelne. Zbog toga je potrebno oslabiti privlačnost Evropske unije svuda gde je to moguće, počev od Ukrajine, pa preko srednje Evrope, a tu se negde nalazi i Balkan.

U tom kontekstu bi trebalo videti pritisak na Srbiju, koji će se povećavati, jer je Rusija napravila strateški zaokret u spoljnoj politici i od njega se neće odustati ni u Ukrajini niti bilo gde drugde, bar ne u dogledno vreme. Valja uočiti, kao što sam već rekao, da Srbija ima trgovačke ugovore i sa Evropskom unijom i sa Rusijom koji nisu ruskoj politici

bili prihvatljivi u Ukrajini. Štaviše, ruske diplomate, a i srpski političari, otvoreno propagiraju prednost koja je, navodno bila protiv ruskih interesa u Ukrajini: naime, da se ulaže u Srbiju, kako bi se izvozilo u Rusiju i tako iskoristio bescarinski sistem. To se čak propagira i kada je način da se izigraju ruske sankcije na uvoz iz Evropske unije. Dakle, evropski bi preduzetnici mogli da ulažu u srpsku poljoprivredu i tako povećaju izvoz u Rusiju, pa bi tako nadoknadili štetu koju im sankcije nanose, što bi, naravno, otupilo oštricu tih sankcija.

To je, dakle, neodrživo stanje stvari. Ne, da to ponovim, iz ekonomskih razloga, već zato što je politički cilj drugi. Potpuno je jasno da Rusija neće podržavati srpsko pridruživanje Evropskoj uniji. Jer, ako bi se taj proces zaustavio, dalje proširivanje EU na Balkan bi takođe bilo u velikoj meri zaustavljeno. Zapravo, osim Crne Gore i Albanije (ova durgina ne u veoma bliskoj budućnosti), ostatak bi ostao trajno izvan Evropske unije. To, naravno, ne znači poraz same Unije, ali svakako se ne može upisati u njen uspeh. Ovo podrazumeva, u neko dogledno vreme, i pritisak da se odustane od sporazuma o slobodnoj trgovini sa EU, za šta je, doduše, potrebno da na vlast dođe neka prorуска partija. A, opet, da bi se ta šansa stvorila, potrebno je da proevropske vlasti ne uspeju da oporave privredu i da ne poboljšaju socijalno stanje u zemlji. To je oprilike, ukrajinski scenario. Jedino što postoji ocena da politički preokret u Srbiji ne bi izazvao krizu legitimnosti, kao u slučaju Ukrajine.

Zbog toga, ne bi trebalo očekivati ni neke značajne trgovačke ustupke, niti neku veću finansijsku pomoć. Pogotovo ukoliko, kao što je verovatno, sama Rusija bude morala da se nosi sa veoma ozbiljnim privrednim i finansijskim problemima. Ponuda će se sastojati u civilizacijskom jedinstvu, što je tema koja postepeno počinje da bude ideološko opravdanje ruske spoljne politike. Rusija zapravo smatra da joj je Srbija dužna, i tako će se i ponašati.